

Urbański, Marek

"Codex Diplomaticus et Epistolaris Regni Bohemiae, t. V, fasc. 3 (seria regestorum)", ed. J. Šebanek, S. Duškova, Praeae 1982 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 76/3, 625-626

1985

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Prostsza i przydatniejsza dla czytelnika „Przeglądu” wydaje się prezentacja tomu nie wedle porządku narzuconego przez tytułową triadę, ale wedle chronologii; wiele bowiem referatów skupiło się na dwóch czy nawet trzech jego hasłach i redaktor książki miał kłopoty z logicznym ułożeniem tekstów. Trzy wystąpienia dotyczyły średniowiecza: fundacji Piotra Włosta (recte Włostowica) i narosłych wokół nich legend (T. H. Orłowski), porównania gotyckich tablic erekcyjnych i romańskich tympanonów fundacyjnych (P. Mrozowski) i mecenatu ks. Janusza I, a w zasadzie jego architektury militarnej (I. Galicka).

O czasach nowożytnych wypowiedziało się czterech referentów, którzy scharakteryzowali: dworski i mieszczański mecenat w XVII i XVIII w. w Lesznie (E. Kręglewska-Foksovicz), kolekcjonerstwo Jana Ponętowskiego, bibliofila i zbieracza grafiki (T. Chrzanowski), związki między utworem Jana z Głogowa „Phisnomia” z zespołem Głównych Wawelskich (E. Chojecka) oraz Elżbietę Sieniawską i jej artystów (J. Gajewski).

Najwięcej mówiono o minionym i bieżącym stuleciach. Omówiono działalność mecenasów i kolekcjonerów Leopolda Kronenberga (T. Jaroszewski), Edwarda Rastawieckiego (A. Ryszkiewicz), Henryka Grohmana (W. M. Rudzińska), Leona Dietz d'Arma (L. Kruczek), także pierwszych w Polsce zbieraczy i badaczy judaiców (I. Rejduch-Samkowa). Prace te nastawieniem badawczym i metodą najbardziej zbliżone są do warsztatu historyka. Epoki najnowszej dotyczą również referaty na temat szeroko rozumianego odbioru dzieła sztuki, tj. M. Popręckiej „Literacki styl odbioru obrazów”, Z. Żygulskiego jun. „Przestrzeń muzealna”, J. Ziemińskiego „Widz muzealny czy odbiorca sztuki?”, M. Borusiewicza o analizie postaw społecznych wobec sztuki.

Dla historyka *tout court*, który chce lepiej zrozumieć społeczeństwo i rozpatrywać je nie tylko poprzez jego najwybitniejszych przedstawicieli, najbardziej interesujące powinny być prace o odbiorze dzieła sztuki. W tym przypadku można by się po książce spodziewać nieco więcej; jednak i złożoność problematyki i brak bezpośrednich źródeł dla epok dawniejszych komplikują takie badania.

Tom ujawnia też degradację kolekcjonerstwa w naszym państwie (T. Grzybowska). Ponadto nad problemem „Mecenas czy sterowanie sztuką?” zastanawiał się W. Krassowski, zaś B. Rymaszewski mówił o administracji „kulturalnej” wobec mecenatu, kolekcjonerstwa i odbiorcy.

Każda sesja przeważnie sumuje prowadzone badania i żywi się uprawianą niezależnie problematyką. Spełnia też zadanie inspirujące, nie tylko na swe potrzeby. Z pewnością ten tom zaowocuje dalszymi badaniami.

R. K.

Codex Diplomaticus et Epistolaris Regni Bohemiae, tomi V, fasciculus 3 (seria regestorum), ed. J. Šebánek, S. Duškova, sumptibus Academiae Scientiarum Bohemoslovacae, Pragae 1982, s. 447. 3 nbl.

Badacz dziejów średniowiecza otrzymuje do ręki kolejną, wzorowo opracowaną część zakrojonej na wielką skalę edycji źródeł dyplomatycznych dotyczących szeroko rozumianej historii Czech. Jest to już dziewiąty zeszyt zapoczątkowanej w 1904 roku przez G. Friedricha serii obejmującej związane z tym tematem dokumenty, poczynając od roku 805, a zarazem ostatni z przygotowanych do druku przez zasłużonego edytora, zmarłego w 1977 roku profesora J. Šebánka, który wspólnie z prof. S. Duškową był od 1962 roku naczelnym redaktorem tej serii. Fascykuł niniejszy zawiera regesty dokumentów wydanych w latach 1253—1278

wystawionych przez Przemysława II Ottokara poza kancelarią czeską (związczą po roku 1266, kiedy wyodrębniona została osobna kancelaria dla ziem austriackich) oraz innych dyplomów obcych (papieskich, cesarskich, polskich, biskupich itp.) związanych ze sprawami czeskimi w tym czasie. Składa się nań 715 wyjątkowo sumiennie opracowanych regestów, będących wynikiem wieloletniej kwerendy w archiwach włoskich, niemieckich, austriackich, Wielkiego Księstwa Liechtenstein, jugosłowiańskich, rumuńskich i polskich. Każda z notek, poza krótkim omówieniem treści dyplomu, zawiera opis oryginału (o ile takowy się zachował), informacje o dotychczasowych jego edycjach, pełną bibliografię dotyczącą każdego z nich oraz ewentualne informacje dodatkowe o filiacjach tekstu z innymi znanymi dyplomami, wiadomości o skrybie itp.

Znacznym ułatwieniem w korzystaniu z dzieła są trzy indeksy. W pierwszym z nich wymienione zostały osoby i instytucje, dla których wydane zostały dyplomy, drugi jest indeksem wystawców, trzeci wreszcie zawiera imiona osób i nazwy instytucji wspomnianych w skompletowanym tu materiale dyplomatycznym, a nie uwzględnionych w dwóch poprzednich.

Wartość tego rodzaju wydawnictw jest tak oczywista, że nie wymaga chyba dodatkowych komentarzy; wysoki zaś poziom typograficzny edycji, charakterystyczny dla oficyn wydawniczych naszego południowego sąsiada wywołać może jedynie niewesołe refleksje nad stanem polskiej poligrafii. Pozostaje tylko mieć nadzieję, że zeszyty kolejne, które wedle zapowiedzi wydawców *suo tempore sequentur*, podtrzymają dotychczasowe tradycje tej, nader cennej, serii.

M. U.

Carmen M. Radulet, *Documenti delle scoperte portoghesi I — Africa*, Facolta di Lettere Universita di Roma, Facolta di Lingue Universita di Bari, Seminari di Portoghese e Brasiliano, „Studi e testi” 3, Adriatica Editrice, Bari 1983, s. 496.

Jest to antologia źródeł dotyczących preliminariów zamorskiej ekspansji portugalskiej od roku 1317 oraz jej pierwszych afrykańskich etapów do 1492—1493 r. (odkrycie Przylądka Dobrej Nadziei, układ w Tordesillas) przeznaczona *ad usum delphini*. Zilustrowano w niej typowymi, klasycznymi, drukowanymi już źródłami najważniejsze problemy Wielkich Odkryć. Drukuje się w niej dokumenty: królów portugalskich i bulle papieskie, fragmenty kronik (m.in. Fernão Lopeza, Zurary, Rui de Piny, Hartmana Scheidla), relacji z podróży (Ca da Mosto) i innych dzieł (Valentima Fernandes a czy Joao Barros a), inskrypcje na padrões: kamiennych słupach-znakach stawianych przez Portugalczyków w odkrywanych krajach, opisy z ujęć kartograficznych: map i globusów, reprodukcje map, te niestety w zbyt małej podziale.

Teksty portugalskie, niemieckie, niektóre łacińskie (tu zabrakło nieco konsekwencji) drukuje się w językach oryginału i tłumaczeniu włoskim. Przeważa materiał portugalski, nie pominięto utworów cudzoziemców związanych z Lizboną (weneccjanin Ca da Mosto, Valentim Fernandes z Moraw), także twórców ówczesnej nauki (Scheidel, Behaim). Nie rozbudowano oprawy edytorskiej tomu ze względu na odbiorcę, który sam powinien wyjaśnić wynikające ze źródeł problemy. Posłuży on najlepiej włoskiej dydaktyce uniwersyteckiej. Skorzystają też wykładowcy i innych krajów: jest to dobre wprowadzenie źródłowe do problematyki wielkich odkryć portugalskich, zajmuje się nimi przecież twórczo także historiografia polska.

R. K.